

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

44

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-23-0

2003 11 10

9395458

BRNO 2003

280, -

PŘEHLED VÝZKUMŮ 44

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: infor@iabrno.cz
Odpovědný redaktor:	doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Ing. Petr Škrdla, PhD., Mgr. Balázs Komoróczy, PhDr. Lubomír Šebela, CSc., PhDr. Jiří Doležel, Dana Gregorová, Alice Del Maschio
Na titulním listě:	Středověký hrádek Vratěnin, okr. Znojmo. Foto: Miroslav Bálek
Tisk:	Bekros
Náklad:	350 ks

© 2003 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

Obr. 31. Podivín – výzkumy společnosti Archaia Brno v roce 2002 (tučná čára a kroužky). Podivín – Rettungsgrabungen im Jahr 2002

10. do 17. 11. 2002 na ploše předmětné stavby záchranný archeologický výzkum.

Poněvadž výkop (hloubka cca 0,60 m) pro podkladové vrstvy pod vlastní povrch budované komunikace zasáhl jen recentní a novověké navážky, soustředil se vlastní archeologický výzkum v podstatě jen na trasu hloubené kanalizace v úseku od křižovatky ulic Komenského a Dolní valy až po příčnou ulici Radniční. Dno jejího výkopu šlo v průměru ještě o 0,80-1,0 m hlouběji než předvýkop pro komunikaci. Při šířce výkopu 0,60 m byla pro archeologický výzkum zvolena metoda dohledu nad vlastní těžbou trasy kanalizace a následná rekonstrukce a dokumentace vzniklých profilů. Protože profily byly většinou porušeny výkopy pro starší kanalizaci, byly dokumentovány jen tři profily. Profil P1 u domu č. p. 9, profil P2 u domu č.p.15 a P3 u domu č.p.16.

Záchranným archeologickým výzkumem bylo v prostoru profilů P1 a P2 zachyceno pod nejsvrchnější recentní navázkou, mocnou cca 0,40-0,50 m, starší cca 0,20-0,30 m mocné souvrství, rámcově datované do období staršího novověku (16. 18. století). Souvrství sestávalo z terénních úprav či komunikačních horizontů. U některých z těchto vrstev nelze vyloučit, že se jedná o náplavové uložení. Podle výskytu zlomků pozdně středověké a vrcholně středověké keramiky v některých vrstvách a podle jejich charakteru lze usoudit na přemístění původně středověkých kulturních vrstev v období raného novověku do druhotné polohy za účelem úpravy povrchu komunikace. Výše zmíněné souvrství nasedá na stratigraficky starší terénní úpravu. Podle vzorku nalezené keramiky lze tuto vrstvu datovat někam do období 16.-17. století. Pod touto vrstvou byla zachycena ještě starší vrstva blíže nedatované terénní

úpravy, představená přemístěnou spraší. Podloží ani půdní typ zde nebyly zachyceny.

V ohybu ulice Dolní valy, před domem č. p. 16, byl při hloubení kanalizační šachty zjištěn i půdní horizont, jenž se zde vytvořil na prachovo-jílovitém podloží. Bohužel se v těchto místech v důsledku narušení situace recentní kanalizační šachtou nezachovala následná mladší stratigrafická situace (Kováčik – Veselá 2002).

Peter Kováčik, Petra Veselá, Archaia Brno, o.p.s.

Prameny:

Kováčik, P. – Veselá, P. 2002: Podivín, ulice Dolní valy (stavba vozovky). Nálezová zpráva č. 50/02 uložená v archivu Archaia Brno o.p.s.

Resumé

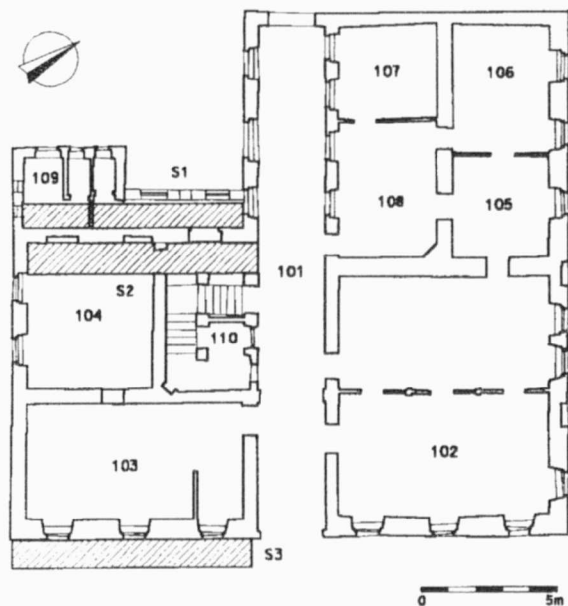
Podivín (Kreis Jihomoravský), Dolní Valy. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

PODIVÍN (okr. Břeclav)

Masarykovo náměstí 2, parc.č. 886. Středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavbou zajištění budovy „Staré radnice“ v Podivíně (Masarykovo náměstí 2), parc. č. 886 byl proveden ve dnech 30. 7.-6. 8. 2002 na předmětné stavbě záchranný archeologický výzkum. Provedla ho Archaia Brno, o.p.s.

Nejstarší dochované zmínky o staré radnici pocházejí z listiny v archivu bývalého královského města Podivína. Jedná se o privilegium císaře Ferdinanda III. ze 17. 9. 1637, kterým se Podivínu mimo jiné povoluje vystavět hradby a zřídit radnici. V roce 1697 radniční dům vyhořel při zničujícím požáru města. Další požár postihl radnici v roce 1745 a pravděpodobně ji zasáhly i další požáry z let 1774 a 1825. V roce 1846 byla

Obr. 32. Podivín – Stará radnice. Šrafurou vyznačeny archeologicky zkoumané plochy. Podivín – Rathaus. Grundriss.

zchátralá stavba demolována a postavena budova nová (Černoušková 2002).

Geomorfologicky se lokalita nachází na plochem návrší, které tvoří nejzápadnější a částečně izolovaný výběžek střední části Dyjskomoravské pahorkatiny, zvedající se nad plochou a velmi širokou nivou řeky Dyje a jejího severního přítoku Trkmanky. Nadmořská výška prostoru se pohybuje kolem 170,00 m n. m.

Archeologický výzkum probíhal v součinnosti se stavbou. Ta zemními pracemi zasáhla především prostor místností 101, 104, 109 a pak prostor před jihovýchodním průčelím budovy. Jako metoda archeologického výzkumu byl zvolen dohled nad hloubením výkopů. Ty se většinou odehrály v rámci novověkých a novodobých terénních úprav a navážek. Následně byly dokumentovány vybrané profily. Plošně byly exkavovány a dokumentovány pouze archeologicky zajímavé situace. Jednalo se především o části výkopů, které byly označeny jako sondy S1, S2 a S3.

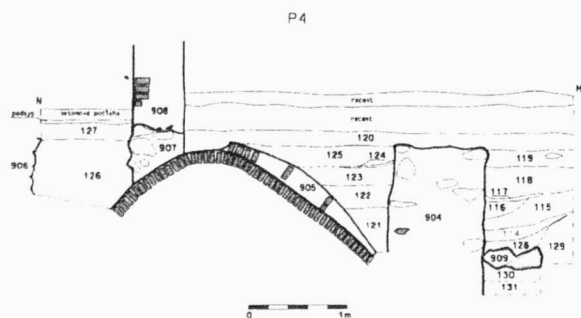
SONDA S1

V severovýchodní části sondy (profil P1=P2) bylo v celé její hloubce (cca 2,0 m pod podlahou) zachyceno souvrství navážek či zásypů ze 16. století (s.j. 100 až 110). Do něho byla zapuštěna přibližně 0,40 m silná zeď 900, na spáru kolmo přízděná k základovému zdivu stávající radnice (s.j. 901). Cca 0,36 m jihozápadně od zdi 900 byl zachycen s ní rovnoběžný vynášecí pas (s.j. 903), na který dosedalo zdivo 901.

V jihozápadní části sondy (profil P3) byla v nejspodnější úrovni (cca 1,90 m pod podlahou) zachycena v případě s.j. 111 velice pravděpodobně určitá úroveň středověkého terénu. Šlo o vrstvu ze 14. století. Na ni dosedala nedatovaná s.j. 112. Obě tyto stratigrafické jednotky byly starší než základové zdivo stávající radnice (s.j. 901 a 902).

SONDA S2

V nejhlubší části sondy (profil P4) byly zachyceny části kulturních vrstev z 12. a 13. století (s.j. 131 a 132). Na ně dosedalo souvrství, které podle získaných keramických zlomků přináležejí 14. a 15. století (od s.j. 130 až po s.j. 114). Vyšší úroveň pak neposkytlý datační materiál (od s.j. 115 až po s.j. 119). Vztah dokumentované zdi 904 k těmto vrstvám nebyl jednoznačný. Pravděpodobně je ovšem mladší, zcela jistě než ony aktivity 14. a 15. století. Rovněž přesná interpretace této zdi

Obr. 33. Podivín – Stará radnice. 131 – 12./13. st., 114, 128, 129, 130 – 14. a 15. st., 905 – klenba sklepa. Podivín – Rathaus. 131 – 12./ 13. Jhr., 114, 128, 129, 130 – 14. a 15. Jhr., 905 – Wolbung des Keller

není naprosto jasná. Alespoň do určité míry však souvisí s již nefunkčními sklepy, ze kterých byly zachyceny segmenty klenb (s.j. 905 a 914). Obdobně tomu bude i se zdí 915 (profil P5). S.j. 121-126 pak představují zásypy nad jmenovanými klenbami.

SONDA S3

Svým dnem (cca 1,40 m pod povrchem) se sonda již dotkla terénu 12. a 13. století. Představovaly ho „klasické“ kulturní vrstvy (s.j. 134, 135?, 148, 159). V malých segmentech dokumentovaného profilu (profil P7+P8) pak byl patrný následný nárůst terénu, který se podle získaného archeologického materiálu odehrál ještě v období středověku (14. a 15. století). Tento nárůst se uskutečnil prostřednictvím co do síly drobných vrstviček (s.j. 136-144 a 154-158), z nichž řadu lze interpretovat jako komunikační úrovně. Souvrství bylo porušeno velkou sloupovou jámou (s.j. 147, 146) neznámého stáří. Bylo by možné uvažovat, že se jedná o relikt nějaké větší stavby sloupové konstrukce. Zachycen byl i relikt neznámého zdiva (s.j. 911), pravděpodobně však novověkého stáří. Jinak byly situace v sondě S3 z velké části porušeny výkopy novověkého, případně až recentního stáří (s.j. 149, 151-153, 160).

PROFIL P6

Dokumentuje charakter terénu pod podlahou místnosti 104 v daném místě a jeho vztah ke zdivu okna (s.j. 912) v jihozápadní stěně místnosti 104. Bohužel nebyl získán žádný jednoznačně datovatelný archeologický materiál.

Provedený archeologický výzkum potvrdil nutnost sledovat veškeré zemní zásahy v daném prostoru. Týká se to jak okolí budovy Staré radnice, tak rovněž prostoru interiéru. Výzkumy v interiéru mohou přinést poznatky ke stavebnímu vývoji radnice. Výzkumem dokumentované, nepřilíhající rozsáhlé výkopy ještě sice nemohly v tomto směru vést ke konečné interpretaci, avšak do budoucna k ní dozajista alespoň přispějí. Zmínit je třeba odhalené segmenty dnes již nefunkčních sklepů pod místnostmi 104 a 110, starších než stávající budova. Vedle toho je zde nutné počítat i s dochovaným „klasického archeologického terénu“. Výzkumem zachycené segmenty pocházely z 12. až 19. století. Toto pak ještě ve větší míře platí pro okolí vlastní radnice. Archeologický terén se zde nachází již v hloubce 0,40 až 0,60 m pod současným povrchem. Představují ho mimo jiné i středověké úrovně ze 12. až 15. století. Dno všech sledovaných výkopů se pak zastavilo nad případnými pozůstatky osídlení ze starších období. Můžeme je zde však předpokládat vzhledem k výsledkům výzkumu provedeného v prostoru nedaleké ulice U Mlýna (Veselá – Zůbek 2002a).

David Merta, Petra Veselá, Antonín Zůbek, Archaia Brno, o.p.s.

Literatura:

- Černoušková, D. 2002: Stará radnice čp. 192 na nám. T. G. Masaryka 2 v Podivíně. Stavebně-historický průzkum. Brno.
- Kuča, K. 2002: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezku 5. díl. (Praha). Praha.
- Veselá, P. – Zůbek, A. 2002a: Podivín, ulice U Mlýna (kanalizace, stavba komunikace). Nálezová zpráva č. 40/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Veselá, P. – Zůbek, A. 2002b: Podivín. Stará radnice (Masarykovo náměstí 2). Nálezová zpráva č. 41/02 uložená v archivu Archaia Brno o.p.s.

Resumé

Podivín (Bez. Břeclav), Masaryk Platz 2. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

PODIVÍN (okr. Břeclav)

Ulice U Mlýna. Středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchraný výzkum.

V souvislosti s výstavbou nového povrchu komunikace a současným hloubením kanalizace na ulici U Mlýna v Podivíně proběhl 27. srpna 2002 na ploše předmětné stavby záchraný archeologický výzkum. Provedla ho Archaia Brno, o.p.s.

Geomorfologicky se lokalita nachází na plochem návrší, které tvoří nejzápadnější a částečně izolovaný výběžek střední části Dyjskomoravské pahorkatiny, zvedající se nad plochou a velmi širokou nivou řeky Dyje a jejího severního přítoku Trkmanky. Nadmořská výška prostoru se pohybuje kolem 170,00 m n. m.

Poněvadž výkop (hloubka cca 0,60 m) pro podkladové vrstvy pod vlastní povrch budované komunikace zasáhl jen recentní a novověké navážky, soustředil se vlastní archeologický výzkum v podstatě jen na trasu hloubené kanalizace. Ta se táhla od č.p. 9 až na křižovatku ulic U Mlýna a Palackého (cca 60 m). Dno jejího výkopu šlo v průměru ještě o 0,80-1,0 m hlouběji než předvýkop pro povrch komunikace. Při šířce výkopu 0,90 m byla pro archeologický výzkum zvolena metoda dohledu nad vlastní těžbou trasy kanalizace a následná rekonstrukce a dokumentace vzniklých profilů. Oba řezy (severní i jižní) si naprosto odpovídaly.

Dokumentován byl tudíž jen profil severní, a to ve dvou úsecích. První, začínající u zmiňované křižovatky, byl dlouhý 32 m (P1+P2+P3+P4), druhý (P5) měl délku 2,80 m a nacházel se v prostoru před domy č.p. 7 a 9.

„Spojujícím“ prvkem v celém rozsahu výkopu byla při jeho dně zachycovaná pravěká kulturní vrstva (s.j. 118). Na ni dosedal horizont (síla snad až 0,40 m) vrstev představujících pozůstatky osídlení 12. až počátku 13. století (jednoznačně s.j. 117 a snad i s.j. 116 a 106). Následovalo souvrství (síla v průměru asi 0,60 m) představující aktivity 13. až počátku 14. století (lze uvažovat, že i včetně s.j. 102). Zbytek profilu (především tedy s.j. 100), ač neposkytl žádný datační materiál, bude asi pak již nutné považovat za novověké, popřípadě až recentní navážky. Výkop kanalizace zachytil také dvě na maltu pojené kamenné zdi (s.j. 900 a 901). Jejich interpretace vzhledem ke zkoumanému rozsahu je nejasná. Jejich původ je možné na základě získaných poznatků klást do období středověku (13. století). Ovšem pro nedostatečně početný soubor získaného datačního materiálu nelze tento závěr brát za stoprocentní.

Závěrem lze říci, že archeologický výzkum byl díky daným podmínkám ve svém výsledku spíše výzkumem zjišťovacím. Jednoznačně prokázal intenzivní sídelní využívání daného prostoru od pravěké éry (nejméně od 1300 před Kristem), přes středověk až do dnešních dnů. Vzhledem k rozsahu výzkumu se ovšem nedá blíže hovořit o charakteru osídlení v tom kterém období. K tomu by byla schopna přinést informace pouze akce prováděná na dostatečně velkém prostoru

metodou plošného archeologického výzkumu. Týká se to i jednoznačného určení jednotlivých časových horizontů. V nastíněném pohledu je tedy do budoucna nutné vyžadovat bedlivé archeologické sledování veškerých zemních zásahů v tomto prostoru, nejméně v celé jihozápadní části města Podivína (Veselá – Zůbek 2002).

*Peter Kováčik, Petra Veselá, Antonín Zůbek,
Archaia Brno o.p.s.*

Literatura:

Klanicová, E. 1997: Podivín v pravěku. Zamyšlení nad ochranou archeologických památek. In: Podivín. Vlastivědný sborník jihomoravského města. Podivín, 89-95.

Kuča, K. 2002: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezku 5. díl.

Veselá, P. – Zůbek, A. 2002: Podivín, ulice U Mlýna (kanalizace, stavba komunikace). Nálezová zpráva č. 40/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Resumé

Podivín (Bez. Břeclav), U Mlýna. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

POLNÁ (okr. Jihlava)

Zámek, parc.č. 741, 742. Středověk, novověk. Sídlištní aktivity. Záchraný výzkum.

V souvislosti s výměnou VN a NN v okolí zámku v Polné provedli na podzim 2002 pracovníci Archaia Brno, o.p.s., záchraný archeologický výzkum. Sledovaný výkop vedl od křižovatky ulic Smetanova a VI. Pitnerové po západním okraji ulice Žejdlicovy až k věži jižní brány zámku, dále přes nádvoří k východní bráně. Odtud se stočil na sever, vedl obloukem kolem opevnění, dále podél Tyršovy aleje až ke křižovatce ulic Na Pešince a Resslerovy.

Lokalita se zčásti nachází na severozápadním svahu „Celestýnského kopce“, na jehož ostrožně, sevřeně z východní strany Ochozským potokem a ze severozápadní Šlapankou (Jamenským potokem) s rybníkem Peklo, zaujímá místo polenský hrad, resp. zámek. Zčásti je situována do prostoru někdejšího východního a severního hradebního příkopu a zčásti se nachází na tělese náspu hráze původně středověkého rybníka Peklo. Nadmořská výška lokality se pohybuje od 490 do 510 m n. m. Podloží je tvořeno horninami tzv. krystaliniky, které jsou součástí moldanubika – jižní části Českého masívu.

Výzkum proběhl formou dohledu nad výkopy. Výkop pro kabel v úseku ulice Žejdlicovy, jižně zámku, vedl z převážné části těsně podél vnějšího věnce opevnění a dosáhl svou hloubkou geologického podloží, které zde představuje navětralá skála. Za nejstarší antropogenní aktivity lze považovat terénní úpravu s komunikační úrovní a další komunikační úroveň. Tento fakt naprosto koresponduje s polohou dokumentovaných situací na přístupové komunikaci do hradu a svědčí o snáhách jeho obyvatel o odpovídající úpravě povrchu této komunikace. Bohužel vzhledem k absenci datovatelných movitých archeologických nálezů se lze jen dohadovat o přesné dataci těchto uloženin. S velkou pravděpodobností však můžeme usuzovat na pozdně středověké, resp. raně novověké stáří. Následují stratigraficky mladší uloženiny (maltovina, maltovina